tai paukščių. Didžioji dalis gyvūnų kaulų su kapojimo, pjaustymo žymėmis. Kaulai saugomi VU BTC.

Juozapavičiaus St. 13 and 17

The 2021 excavation (9 various-sized trenches totalling 49.5 m^2 at A. Juozapavičiaus St. 13 and 17, Alytus (S Lithuania) (Fig. 1) yielded 2 fragments from different buildings preliminarily dated to the 17th–20th centuries. The lime mortar-bound stone foundation fragment of Building 1 (8.7x4.8 m, oriented N–S, Fig. 2) that was uncovered in the E part of the area was roughly 30 cm high, that of Building 2 (8.8x5.8 m), (Fig. 3) 30 cm high. Based on the stratigraphy, the latter building dates to the 17th–18th centuries. Archaeologically valuable 16th–18th-century cultural layers were recorded around the buildings. Sterile soil, i.e., sand, was reached at a depth of 0.4–1.7 m.

495 16th–20th-century archaeological finds were catalogued and 372 bone, tooth, and antler fragments, 94.6% from domestic animals, 5.4% from birds, were discovered.

BIRŽAI

Karolis Duderis

J. Bielinio ir Reformatų gatvės

2021 m. Biržų senojo miesto vietoje (UK 3219), istorinėje miesto dalyje (UK 17073), J. Bielinio ir Reformatų gatvėse vykdyti tęstiniai tyrimai, pradėti 2019 m. (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 216–216). 2021 m. atlikti detalieji tyrimai, kurių metu ištirtos 7 perkasos (390 m^2 bendro ploto) bei atlikti žvalgymai 8000 m^2 plote. Rasti ir į BKMS perduoti 2275 archeologiniai radiniai.

Detaliųjų tyrimų metu perkasoje 1, ties ŠR perkasos dalimi 25 cm gylyje fiksuotas XX a. I pusėje naudoto rūsio (pusrūsio?) fragmentas, kurio tęsinys atidengtas žvalgymų metu. Perkasoje 70–90 cm gylyje atidengti supuvusių spygliuočio medienos rąstų fragmentai. PV pusėje buvęs rąstas apie 4,1 m ilgio, o ŠR pusėje apie 1,7 m. Rąstai apie 15–20 cm skersmens. Visa atidengta struktūra buvo apie 4,3 m ilgio R–V kryptimis bei apie 4,4 m pločio Š–P kryptimis. Pagal supiltiniame grunte rastus XX a. II pusės radinius galime teigti, jog šis buvęs rūsys (pusrūsis) užverstas po II Pasaulinio karo, veikiausiai prieš įrengiant miesto estradą.

Perkasoje 1 fiksuoti akmeninio rūsio fragmentai (1 pav.). Rūsio pamatai Š–P kryptimis buvo 6,5 m ilgio, apie 60 cm pločio, o R–V buvo 5 m ilgio, apie 80 cm pločio. Š rūsio siena mūryta iš akmenų bei klinčių luitų, įterpiant raudonos spalvos plytų fragmentų. Š sienos fragmentas atidengtas 20–30 cm gylyje. R siena (apie 80 cm pločio) mūryta iš lauko riedulių, tarpusavyje rišant kalkių skiediniu. Akmenys nuo 80x60 cm iki 20x10 cm dydžio. Rūsys tęsėsi į V už tirto ploto ribų, buvo užverstas įvairaus dydžio akmenimis, prie kurių pastebėta prikibusio kalkių skiedinio likučių. Ties perkasos Š sienele 1,75 m gylyje fiksuotas buvusio rūsio grindų fragmentas: atidengtas supiltinis smėlio sluoksnis, kuriame buvo dvi sudegusios lagės, orientuotas R–V kryptimis. Pirmoji atidengta ties rūsio Š sienos kraštu, o antroji – 40 cm atstumu į P nuo jos. Atidengtas lagių fragmenas buvo apie 2 m ilgio, apie 25 cm pločio. R lagių pusėje tame pačiame lygyje atidengti degėsiai su raudonos spalvos moliu ant jų. Panašu, jog degėsius reiktų traktuoti kaip sudegusių grindų likučius. 1,6 m gylyje fiksuoti apdegę bei stipriai aptręšę mediniai rąstai, kurie gulėjo ant supiltinio grunto. Panašu, jog tai sukritusių rūsio lubų perdangos fragmentai. Š pusėje pasigilinus iki 1,8 m, ati-

dengtas rūsio grindų lygis, kuriame fiksuoti degėsiai ant molio pagrindo. Panašu, jog sudegus rūsiui ant grindų įkrito medinė perdanga, o ant jos vėliau suversti akmenys, maišyti su pilkai rudos spalvos gruntu. Svarbu pažymėti, jog ant sudegusių perdangos rąstų aptiktas 1578 m. kaldintas Rygos miesto šilingas. Rūsio užpildo grunte rasta koklių, dengtų žalios spalvos drumsta glazūra, dekoruotų stilizuotu rozetės ornamentu, fragmentų, drumsta žalios spalvos glazūra dengtų, stilizuotu augaliniu ornamentu dekoruotų koklių duženų, keletas koklių duženų, ornamentuotų stilizuotu augaliniu motyvu, fragmentų, keletas puodyninių koklių duženų, koklių kaklelių fragmentų bei stipriai ugnies paveiktų karūninių koklių duženų. Be koklių fragmentų, rasta buitinės keramikos duženų, kurios buvo degtos oksidacinėje, redukcinėje aplinkoje, baltos spalvos molio indų fragmentų, molinės lėkštės, puoštos poglazūriniu neaiškiu ornamentu, fragmentas, keletas langų stiklo duženų. Remiantis aptiktais radiniais, atidengtą rūsio fragmentą reiktų priskirti laikmečiui nuo XVI a. pabaigos iki XVII a. pradžios, t. y. rūsio ankstyviausias datavimas paremtas ant sukritusios perdangos rasta XVI a. pabaigos moneta. Remiantis istoriniais duomenimis, panašu, jog šioje vietoje buvęs pastatas veikiausiai nukentėjo Biržus užpuolus švedų kariuomenei, sugriovus Biržų pilį 1625 m.

Perkasos 1 R pusėje 50–90 cm gylyje atidengtas antrojo *rūsio* fragmentas (1 pav.), Š–P kryptimis jis 6,6 m ilgio, apie 2,4 m pločio. Pačios rūsio patalpos fragmentas buvo 3,6x1,8 m dydžio. Įėjimas į rūsį buvo iš Š pusės, jis išskirtas pagal rūsio patalpos susiaurėjimą, atidengus iš raudonos spalvos plytų suformuotas trijų laiptų pakopas. Jos formuotos dedant dvi plytas išilgai. Aukščio skirtumas tarp pakopų siekė 15 cm tarp pirmos ir antros bei 30 cm tarp antros ir trečios. Rūsio sienos mūrytos iš raudonų plytų fragmentų (galbūt antrinio panaudojimo) bei natūralių ir apskaldytų lauko riedulių. Geriausiai išliko P siena bei PV kampas, ŠV sienos dalis su laiptų dalimi. Rūsio patalpos V sienos centrinė dalis buvo nuardyta, užpilta su permaišytu gruntu, analogišku paties rūsio užpildu. Geriausiai išliko rūsio P siena. Čia visiškai išlikęs 1 m aukščio, 60 cm pločio rūsio sienos fragmentas. Ties perkasos R sienele fiksuotas švieslangio fragmentas – iš raudonų plytų išmūryta niša, kurios apačia buvo 60–65 cm nuo rūsio grindų lygio. Švieslangis apie 90 cm pločio R–V kryptimis, 40 cm gylio Š–P kryptimis. P rūsio sienos dalis mūryta iš natūralių bei apskaldytų lauko riedulių, rišamoji medžiaga – kalkių skiedinys su mineralinėmis priemaišomis.

1 pav. Perkasos 1 fiksacija iš viršaus. T. Bekerio nuotr.
Fig. 1. The overhead view of Trench 1.

2 m gylyje fiksuotos rūsio patalpos grindys – natūralus rudos spalvos molis, kurio viršutinėje dalyje buvo likę degėsių dėmių. Panašu, jog šios degėsių dėmės – tai buvusių medinių

rūsio grindų liekanos. Ties rūsio vidiniu ŠV kampu atidengta molinės puodynės apatinė dalis, kuri stovėjo *in situ*. Be to, greta molinės puodynės apatinės dalies ant rūsio grindų rastas Rygos miesto šilingas, kaldintas valdant Švedijos karalienei Kristinai (1632–1654).

Rūsio užpildo grunte rasta plokštinių koklių fragmentų, dengtų tamsiai žalios spalvos drumsta glazūra, ornamentuotų stilizuotu augaliniu motyvu, portretinio koklio fragmentas, koklių, puoštų treliažo motyvu, duženų, stilizuotu rozetės motyvu puoštų koklių duženų, karūninių, karnizinių koklių duženų, neglazūruotų koklių fragmentų, puoštų augaliniu, rozetiniu ornamentu, koklių kaklelių duženų bei puodyninio koklio su keturkampe anga fragmentų. Taip pat rasta buitinės keramikos duženų: keli lėkštės, puoštos poglazūriniu ornamentu, fragmentai, baltos spalvos molio indų duženų, drumsta žalios, žalsvos, tamsiai žalios ir rudos spalvos glazūra dengtų indų fragmentų, oksidacinėje ir redukcinėje aplinkoje degtų indų duženų, keletas kaolininių pypkių kandiklių fragmentų.

Pagal radinius perkasos 1 R pusėje atidengtą rūsio fragmentą reiktų datuoti XVII a. I puse. Panašu, jog rūsys naudotas XVII a. 4–6 dešimtmečiais (remiantis rastu Rygos miesto šilingu), iki 1666 m. didžiojo Biržų miesto gaisro, kai sudegė beveik visi miesto pastatai.

Perkasoje 2 40–50 cm gylyje fiksuotas trečiojo *rūsio* fragmentas, Š–P kryptimis 2,2 m ilgio, R–V kryptimis 5,9 m pločio. Rūsio sienos įgilintos iki 1,5 m nuo fiksuoto išlikusio sienų viršaus, t. y. H_{abs} 53,50 m. Apatinėje rūsio dalyje nefiksuota jokių galbūt buvusių grindų likučių, t. y. iki pat įžemio, kuris atidengtas 2 m gylyje, buvo supiltas pilkos spalvos permaišytas gruntas su raudonos spalvos plytų duženomis, įvairaus dydžio kalkakmenio luitais ir fragmentais. Atidengti rūsio sienų fragmentai formuoti iš kalkakmenio luitų, tarpuose fiksuoti raudonos spalvos plytų fragmentai. Rišamoji medžiaga – molis su kalkių priemaiša. Kalkakmenio luitai nuo 1x0,4x0,4 m iki 40x30x20 cm dydžio. Pamatai apie 45–50 cm pločio. Viršutiniame rūsio užpildo sluoksnyje iki 70 cm gylio rasta daug plokštinių koklių fragmentų, neglazūruotų, puoštų stilizuotu apkausto ornamentu, bei šių koklių kaklelių. Taip pat surinkta buitinės keramikos fragmentų, dengtų tamsiai žalios, žalios, rudos spalvos drumsta glazūra, degtų oksidacinėje aplinkoje bei redukcinėje aplinkoje degtų indų duženų. Pagal aptiktus koklių fragmentus viršutinę rūsio užpylimo dalį galima priskirti XIX a. pradžiai (pagal analogiškus koklius, rastus Biržų senamiestyje). Nuo 70 cm gylio, iki rūsio dugno, rasta analogiškų neglazūruotų koklių bei koklių, dengtų juodos spalvos glazūra fragmentų, plokštinis koklis, dekoruotas reljefiniu skydo ornamentu su dviem grifais šonuose (datuojamas XVII a. pabaiga – XVIII a. I puse), koklių duženų su Radvilų ereliu, augaliniu ornamentu puoštų glazūruotų žalios, tamsiai žalios spalvos drumsta glazūra duženų. Taip pat rasta skaldytų gyvulių kaulų, buitinės keramikos fragmentų: poglazūriniu ornamentu puoštų dubenų duženų, baltos spalvos molio indų fragmentų, redukcinėje ir oksidacinėje aplinkoje degtų neglazūruotų indų duženų, stiklinių butelių fragmentų, langų stiklo šukių, 6 stiklinės menzūrėlės ir keletas kaolininių pypkių kandiklių duženų, molinės puodynės, dengtos oksidacinėje aplinkoje, fragmentas. Tipologiškai šie radiniai gali būti datuojami XVII a. II puse – XIX a. Panašu, jog šių metų tyrimų metu atidengtą klintinio rūsio fragmentą galima datuoti XVIII a. I puse, t. y. kai rūsys buvo naudojamas. Rūsys užverstas XIX a. pradžioje (remiantis koklių, puoštų stilizuotu apkausto ornamentu, fragmentais).

Perkasoje 4, įžemyje 1,25–1,8 m gylyje atidengta kupolinė *krosnis* (2 pav.). Jos iki 70 cm aukščio kraštai formuoti iš akmenų ir raudonos spalvos plytų su braukomis fragmentų, tarpusavyje rištų moliu. Krosnies forma priminė kriaušę. Ties pakuros anga (susiaurėjimas PR pusėje) fiksuotos raudonos spalvos plytos su braukomis. Krosnies išorinėje dalyje, angos PR pusėje atidengti nuo 20x20 cm iki 10x10 cm dydžio apdegę akmenys, sudarę tarsi žiotis. Akmenys atidengti 1,1 m žemiau fiksuoto krosnies viršaus. Krosnies dugne atidengtas padas – iš raudonos spalvos plytų fragmentų išklotas pagrindas. Krosnis Š–P kryptimis 1,8 m ilgio, R–V kryptimis 2,1 m pločio. Krosnies pakuros padas atidengtas 70 cm žemiau fiksuoto krosnies viršaus. Krosnies pakuros užpilde rastas koklio karūnėlės fragmentas, molinės keptuvės rankenos fragmentas, buitinės keramikos fragmentų, dengtų žalsvos spalvos drumsta glazūra, neglazūruotų oksidacinėje aplinkoje degtų indų duženų bei redukcinėje aplinkoje degtų indų šukių.

Prie krosnies buvusi 2,6x2,4 m dydžio duobė, įgilinta į įžemį iki 2,1 m. Duobės užpildo grunte rasta keletas gyvatės galvą primenančių molinių rankenų, molinių veikiausiai grindų plytelių fragmentų, frizinis koklis, puoštas stilizuotu augaliniu ir geometriniu ornamentu, koklio karūnėlės fragmentas, dengtas tamsiai žalios spalvos glazūra, keletas koklių fragmentų, puoštų stilizuotu augaliniu ornamentu. Taip pat surinkta nemažai buitinės keramikos fragmentų, kurių absoliuti dauguma buvo neglazūruoti indų fragmentai, degti oksidacinėje ir redukcinėje aplinkoje. Rasta keletas indų šukių, dengtų žalios, tamsiai žalios spalvos glazūra. Apatinė duobės užpildo dalis (iki 40–45 cm storio) išsiskyrė juodos spalvos žeme su itin daug degėsių.

Perkasos 4 P pusėje 65–85 cm gylyje atidengti stipriai apardyto pastato pamatų fragmentai. Labai suardytas pamatas R–V kryptimis buvo apie 9,2 m ilgio, Š–P kryptimis 75 cm pločio. Panašu, jog perkasos PR kampe galėjo būti atidengtas pastato pamatų ŠR kampas. Akmenys buvo nuo 40x30 cm iki 25x20 cm dydžio. Tarp išlikusių akmenų grupių fiksuota molio su kalkių skiedinio priemaiša.

2 pav. Krosnies perkasoje 4 vaizdas iš viršaus. K. Duderio nuotr.

Fig. 2. The overhead view of the stove in Trench 4.

Pamatų V pusėje, supiltiniame rudos spalvos molio sluoksnyje rasta molinių keptuvių rankenų (?), kurių forma priminė gyvatės galvą, koklių fragmentų, ornamentuotų neaiškiu bei augaliniu motyvais, koklio karūnėlės fragmentas, buitinės keramikos fragmentų: keletas žalios, žalsvos spalvos drumsta glazūra dengtų indų duženų, oksidacinėje ir redukcinėje aplin-

koje degtų indų šukių. Dalies indų šukės (šoneliai, kakleliai) ornamentuotos linijų, suformuotų žiedimo metu, motyvu, dubenų pakraštėliai puošti bangelių ornamentu. Taip pat rasta keletas šukių, ornamentuotų bangelių ir įkartėlių ornamentu. Tipologiškai šie radiniai datuojami XVI a. pabaiga – XVII a. I puse.

Perkasoje 4 rastą kupolinę krosnį pagal aptiktus radinius reikėtų datuoti XVI a. II puse. Prie krosnies buvusi duobė pirminiame etape veikiausiai naudota kaip techninė duobė, iš kurios buvo kuriama krosnis. Apatinėje duobės dalyje fiksuotas iki 40–45 cm storio juodos spalvos žemės su gausybe degėsių sluoksnis priskirtinas krosnies naudojimo laikui. Vėliau, kai krosnis nebenaudota, ji buvo užpilta perdegusiu moliu su raudonos spalvos plytų trupiniais, o duobė šalia jos naudota kaip ūkinė duobė, kur buvo metami buityje nebenaudojami sudužę indai. Į P nuo krosnies fiksuotas pamatų fragmentas pagal aptiktus radinius turėtų būti vienalaikis su ūkine duobe (pagal aptiktus buitinės keramikos, koklių fragmentus). Tipologiškai radiniai datuojami XVI a. pabaiga – XVII a. I puse, tad ir pamato fragmentą reiktų priskirti tam pačiam laikui.

Vykdytų žvalgymų metu fiksuoti daugiausia XX a. II pusės – XXI a. pradžios supiltinio grunto sluoksniai, tam pačiam laikmečiui priskirtini perkasimai. Pažymėtina, jog žemės judinimo darbai vykdyti sumažinus projektinį kasamo grunto gylį iki minimumo, siekiant išsaugoti giliau esančias architektūrines struktūras, archeologinio laikmečio kultūrinį sluoksnį.

2021 m. atlikti archeologiniai tyrimai suteikė papildomos informacijos apie XVI a. pabaigos – XVII a. I pusės miesto užstatymą, jo dinamiką. Atidengti XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios bei XVII a. I pusės, XVIII a. I pusės – XIX a. pradžios rūsių fragmentai išsaugoti, užpilti smėliu ir palikti ateities kartoms. Perkasoje 4 rasta kupolinė krosnis iškelta, perduota BKMS, kur ją konservavus, bus eksponuojama.

J. Bielinio and Reformatų Streets

The 2021 investigation (7 trenches totalling 390 m^2 and a roughly 8000 m^2 survey) on J. Bielinio and Reformatų Streets in Biržai (N Lithuania) yielded 2275 archaeological finds.

Trench 1 revealed a late 16th – early 17th-century, 6.5x5 m cellar (Fig. 1) filled with stones and mixed soil containing late 16th–17th-century finds (stove tile and household pottery sherds), the former floor level being reached at a depth of 1.75–1.8 m, as well as part (6.6x2.4 m) of a second filled-in masonry cellar fragment dating to the first half of the 17th century. At a depth of 2 m, a jar base was discovered *in situ* at the bottom of the cellar, the former floor level, and a Christina Riga shilling in the fill. It appears that the cellar could have been filled in after the Great Fire of 1666.

At a depth of 40–50 cm, Trench 2 yielded a fragment of a 5.9x2.2 m cellar made from limestone and filled with limestone mixed with soil containing stove tile sherds dating to the late 17th – first half of the 18th-century and up to the early 19th century, sherds of household pottery, and glass bottle shards. Based on these finds, the cellar was dated to the first half of the 18th – early 19th centuries.

At a depth of 1.25–1.8 m, Trench 4 revealed a 2.1x1.8 m domed stove made of fieldstones and red bricks with frogs (Fig. 2). The pit near the stove was turned into a storage pit once the stove stopped being used. A roughly 9.2 m long foundation fragment was uncovered on the S side of the stove. Based on the discovered finds, the stove was dated to the second half of the 16th century, the foundation fragment to the late 16th – early 17th century.